

Ministerie van Asiel en Migratie
Minister M.H.M. Faber

Kopie:
Minister van BZK
Minister van SZW
Staatssecretaris van JenV

Datum
13 februari 2025
Kenmerk
TIS/U202500074
Telefoon
070- 373 83 93
Bijlage(n)
-

Reactie asielnoodmaatregelenwet en tweestatusstelsel

Geachte mevrouw Faber,

Op 10 februari jl. heeft de Raad van State een advies uitgebracht over de asielnoodmaatregelenwet en het tweestatusstelsel. De VNG is door het kabinet niet geconsulteerd over deze voorstellen. Wij delen derhalve het standpunt van de Raad van State over het onzorgvuldige proces: door de beperkte consultatie zijn de effectiviteit en uitvoerbaarheid van de wetsvoorstellen maar ten dele belicht. Daarom brengen wij middels deze brief ook de aandachtspunten vanuit gemeentelijk perspectief voor het voetlicht.

Wij voorzien dat de voorstellen zowel direct als indirect gevolgen hebben voor gemeenten en hun inwoners. Gemeenten stellen dat negatieve consequenties van beleidskeuzes op nationaal niveau inzake asielbeleid niet mogen worden afgewenteld op gemeenten. Dit dreigt wel te gebeuren: we verwachten dat de voorgestelde maatregelen ongewenste effecten hebben op de leefbaarheid, openbare orde, integratie en maatschappelijke samenhang.

Gemeenten vragen om effectief en samenhangend beleid

In de Memories van Toelichting lezen we dat het kabinet een zo restrictief mogelijk asielbeleid wil invoeren, omdat Nederland de druk op de woningmarkt, onderwijs, zorg, asielketen en asielopvang niet meer aan kan.

Gemeenten ervaren in de dagelijkse praktijk dat de druk op de woningvoorraad en sociale voorzieningen oploopt. Lokale overheden werken hard aan het organiseren van huisvesting voor alle (aandachts)groepen, ervaren hoe moeilijk het is om voor iedereen passende zorg en ondersteuning te regelen en zien de gevolgen van het lerarentekort. Ook leveren gemeenten forse

inspanningen om asielopvang mogelijk te maken. Wat niet onopgemerkt mag blijven: de moeilijkheden zijn voor een aanzienlijk deel toe te rekenen aan beleidskeuzes van de rijksoverheid. Zo is het vastlopen van de asielketen het gevolg van een langdurige crisisaanpak, focus op de korte termijn en ontoereikende financiering. Ook in andere domeinen zien we dat er onvoldoende middelen beschikbaar worden gesteld voor sociale voorzieningen, waardoor (verdere) verschraving op de loer ligt. Bovendien ontbreekt een visie op de samenhang met overige vormen van migratie die voor druk op voorzieningen zorgen, zoals arbeids- en gezinsmigratie.

De geschetste problematiek vraagt om beleid dat daadwerkelijk structurele oplossingen biedt. Tot op heden heeft het kabinet niet (cijfermatig) onderbouwd in hoeverre en wanneer elke aanscherping van de Vreemdelingenwet bijdraagt aan substantiële vermindering van de druk op sociale voorzieningen of het op orde brengen van de asielketen. Sterker nog: onze verwachting is dat de druk op de asielketen eerder oploopt dan afneemt – zeker als daar de aangekondigde aanpassingen in de Huisvestingswet, asielcrisiswet en intrekking van de Spreidingswet bijkomen.

Hieronder gaan we nader in op enkele concrete zorgpunten.

1. Grotere druk op de keten is risico voor druk op de opvang

Het kabinet onderkent dat veel maatregelen waarschijnlijk leiden tot een extra werklast voor de IND en de rechterlijke macht. Wij maken ons zorgen over wat dit betekent voor de benodigde opvangcapaciteit. Immers: grotere drukte bij de IND zorgt naar verwachting voor langere wachttijden en dus langer verblijf in de opvang, waardoor meer plekken nodig zijn. De verwachting is dat er ook meer juridische procedures worden gestart. Asielzoekers die het niet eens zijn met de afwijzing van hun aanvraag, behouden tijdens de procedure het recht op opvang. Meer en langere juridische procedures kunnen er dus voor zorgen dat er nog meer opvangplekken nodig zijn.

In de begroting houdt het kabinet daar geen rekening mee; we zien zelfs dat de financiering voor het COA zeer fors terugloopt. Wij benadrukken dat moet worden doorgerekend wat het effect van de maatregelen op de benodigde opvangcapaciteit is, om te voorkomen dat we blijven aangewezen op dure (crisis)noodopvang. Ook de Raad van State wijst erop dat de huidige opvangcapaciteit al ontoereikend is, en noemt daarbij het belang van stabiele financiering. Dat het kabinet ook voornemens is de Spreidingswet in te trekken, waardoor er straks geen instrument meer is om voldoende capaciteit te bewerkstelligen, vinden wij in het licht van de voorliggende wetsvoorstellen extra zorgwekkend.

2. Huisvesting dreigt (verder) vast te lopen

De maatregelen die worden voorgesteld in de asielnoodmaatregelenwet en het tweestatusstelsel hebben naar verwachting ook consequenties voor de huisvesting in gemeenten. In combinatie met de aangekondigde wijzigingen van de Huisvestingswet (verbod op met voorrang huisvesten van statushouders en afschaffen van de taakstelling) vrezen wij dat de doorstroom van opvang naar huisvesting nog verder stukt.

Terughoudendheid huisvesting door beperkte verblijfsduur

Als de verblijfsduur wordt teruggebracht van vijf naar drie jaar – en het onwaarschijnlijk is dat dit wordt omgezet naar permanent verblijfsrecht – is niet uit te sluiten dat gemeenten en andere partijen zich terughoudend(er) opstellen in het vinden en beschikbaar stellen van woonruimte. Dit

effect kan sterker optreden als het gaat om huisvesting van subsidiair beschermden, wier vergunning op elk moment kan worden ingetrokken als de situatie in het land van herkomst verandert.

Effecten nareisbeleid op huisvesting

In het wetsvoorstel lezen we dat het kabinet voor nareizende familieleden van subsidiair beschermden een wachttijd van twee jaar wil invoeren, evenals een huisvestingsvereiste. In het wetsvoorstel wordt niet nader toegelicht hoe dit huisvestingsvereiste verder wordt vormgegeven en in hoeverre de gemeente daarin een rol speelt.

Een consequentie van de maatregel is waarschijnlijk dat de referent eerst meerdere jaren alleen gehuisvest moet worden. Momenteel is er grote schaarste aan woonruimte voor alleenstaanden. Het is niet uit te sluiten dat referenten door de aangekondigde maatregelen juist langer in de asielopvang verblijven, waardoor de doorstroom verder stopt en de druk op de opvang toeneemt.

3. Gebrek aan perspectief belemmert integratie, inburgering en welzijn

Onzeker verblijfsrecht remt integratie

De beperking van het perspectief op langdurig verblijf in Nederland kan grote gevolgen hebben voor participatie van nieuwkomers in de samenleving. Een onzekere verblijfsstatus verkleint de kansen op de arbeidsmarkt, terwijl werk juist cruciaal is voor integratie en zelfredzaamheid. Het kabinet ondermijnt hiermee haar eigen ambitie om de arbeidsparticipatie van mensen die al in Nederland zijn (onder wie statushouders) te stimuleren.

Daarnaast wordt de motivatie om te investeren in taal, werk en inburgering van statushouders aangetast als hun verblijfsrecht steeds onzeker blijft. Dit belemmert integratie en kan de maatschappelijke samenhang en het draagvlak voor vluchtelingenopvang verder onder druk zetten.

Looptijd asielvergunning strookt niet met inburgeringstraject

Het beperken van de asielvergunning tot drie jaar sluit niet aan op de termijnen uit de Wet inburgering 2021 (Wi2021). Een verblijfsvergunning asiel wordt verleend met ingang van de datum waarop de asielaanvraag is ontvangen. De inburgeringsplicht begint echter pas enkele weken na het verkrijgen van de verblijfsvergunning. Hierdoor vindt de eerste herbeoordeling van de vergunning plaats (ruim) voordat de inburgeringstermijn is verstreken. Dit maakt succesvolle inburgering vrijwel onmogelijk en ondermijnt de inspanningen en kosten van inburgeraars, gemeenten en maatschappelijke partners.

Botsing inkomensvereiste met inburgeringsplicht

Voordat subsidiair beschermden hun gezinsleden naar Nederland kunnen laten komen, moeten ze op grond van de kabinetsplannen ook voldoen aan een inkomensvereiste. Dit conflicteert met de inburgeringsplicht, aangezien het huidige stelsel niet is ingericht om inburgeraars tijdens hun traject een minimumloon te laten verdienen. Dit bemoeilijkt het voldoen aan de gestelde eisen en kan integratie vertragen.

Financiële risico's voor inburgerende nareizigers?

Het is een reëel scenario dat meer gezinsleden proberen zich in Nederland te vestigen op grond van artikel 8 EVRM (Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens). Wij vragen ons af wat dit

betekent voor hun inburgeringstraject. Worden zij onder de Wi2021 gezien als asielmigrant? Of worden zij beschouwd als gezinsmigrant, met het gevolg dat zij hun inburgeringstraject zelf moeten bekostigen? Dit vergroot het risico op financiële problemen, zeker voor kwetsbare personen afkomstig uit conflictgebieden. Gemeenten kunnen hierdoor indirect met meer (schuld)hulpvragen worden geconfronteerd.

Impact nareisbeperking op welzijn en maatschappelijke ondersteuning

De wachttijd tot gezinshereniging veroorzaakt vaak stress bij zowel referenten als nareizende gezinsleden. Ook na gezinshereniging kunnen spanningen in het gezin ontstaan, met negatieve gevolgen voor gezondheid, integratie en gezinsdynamiek. Als gezinsleden door de wachttermijn langer van elkaar gescheiden zijn, kan dat na hereniging leiden tot een grotere vraag naar maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp en andere gemeentelijke voorzieningen.

4. Verwachte toename van mensen zonder verblijfsrecht in gemeenten

Het kabinet wil een strenger asielbeleid met meer mogelijkheden om aanvragen af te wijzen en vergunningen in te trekken, maar biedt weinig inzicht in hoe vertrek van afgewezen personen effectief wordt geregeld.

Toename van mensen zonder verblijfsrecht op straat

Met het ongewenst verklaren vervalt het recht op opvang; het is de bedoeling dat de ongewenstverklarde direct vertrekt uit Nederland. Veel afgewezen asielzoekers vertrekken echter niet vanwege allerlei obstakels, zoals gebrek aan medewerking van het herkomstland. Dit kan leiden tot meer ongedocumenteerden op straat, met risico's voor de openbare orde, veiligheid en volksgezondheid.

Gemeenten hebben nauwelijks instrumenten of financiële middelen om deze groep te ondersteunen, vooral sinds de beëindiging van de Landelijke Vreemdelingenvoorziening. Zonder verbeterde processen, voldoende capaciteit en financiering bestaat het risico dat deze wetsvoorstellen leiden tot meer dakloosheid en sociale problematiek.

Effectiviteit van ongewenstverklaring betwijfeld

Het verruimen van de ongewenstverklaring zal naar verwachting niet leiden tot meer vertrek of minder overlast. Capaciteitsproblemen in de vreemdelingenbewaring en de twijfelachtige impact van boetes maken de handhaafbaarheid van deze maatregel onzeker.

Onduidelijkheid rol gemeente na afloop verblijfsvergunning

Door de voorgestelde maatregelen krijgen gemeenten te maken met een groeiende groep statushouders wier verblijfsrecht onzeker is. De kans is groot dat zij reeds gehuisvest zijn en gebruik maken van gemeentelijke dienstverlening, op het moment dat hun verblijfsvergunning wordt ingetrokken of niet wordt verlengd. Wat de voorgestelde maatregelen betekenen voor de rol en processen van gemeenten is vooralsnog onduidelijk. Wij voorzien voor gemeenten geen rol in het vertrekproces.

Vervolg

Gezien het verwachte effect van de asielnoodmaatregelenwet en het tweestatusstelsel op gemeenten, verzoeken wij u bovenstaande aandachtspunten mee te nemen bij de appreciatie van

het advies van de Raad van State en het vervolg van de wetstrajecten. Wij gaan hierover graag met u in gesprek.

Met vriendelijke groet,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'G' followed by a long horizontal line.

mr L.K. Geluk
Algemeen directeur